

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.053 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора
Налуцишина Віктора Володимировича
на дисертацію

РУВІНА Сергія Олександровича
«ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ
В МЕЖАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ»,
поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Особливості розвитку сучасної світової цивілізації полягають у тому, що формування нових структур і характеристик суспільства відбувається повсякчас: змінюються його засадничі ознаки, з'являються нові критерії його оцінки, визначаються його якісно відмінні та більш структуровані різновиди та типи. Ці процеси набувають форми постійної трансформації, коли в рамках удосконалення соціальних структур формується поступальний шлях світу до чогось нового, покращеного, що може забезпечувати максимальне задоволення потреб людської екзистенції.

У такому контексті, й на це вказує у своєму дисертаційному дослідженні дисертант, непоодинокі професійні деформації та вияв інших негативних явищ, подекуди поширених серед працівників правоохоронних органів, також спонукають до вивчення їх причин, більш глибокого усвідомлення ролі моралі в суспільстві та її взаємодії з правом. Важливо підкреслити, що метою державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних для цього умов у всіх сферах життєдіяльності суспільства – правових, економічних та організаційних, запобігаючи загрозам фізичному, інтелектуальному та морально-психологічному стану населення.

Відтак і набула актуальності необхідність проведення цілісного та комплексного науково-теоретичного дослідження особливостей правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України. Це дало змогу дисертантові, серед іншого, розкрити зміст поняття основ теорії комплексного концептуального дослідження правового захисту системи суспільної моралі засобовим інструментарієм і заходами системи правоохоронних органів крізь призму інтегративної методології. Більше того, за допомогою порівняльного методу принагідно дисертант здійснив спробу провести паралелі між нею й методологією соціальної взаємодії або соціального обміну, що застосовуються при вживанні заходів захисту системи суспільної моралі системою правоохоронних органів у практичній площині. Тому стверджую, що вибір теми дисертаційної роботи є правильним, науково обґрунтованим і повною мірою відповідає сучасним запитам і філософії права, і

теорії права, і інших галузям права, а це вкотре підтверджує міждисциплінарність теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлюється, передовсім активною апробацією результатів дисертаційного дослідження у фахових наукових виданнях України, в опублікованих тезах доповідей дисертанта на науково-практичних конференціях.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості, про що свідчить опрацювання дисертантом чималої кількості наукових джерел, правових норм, а також матеріалів практики, що дало можливість дисертанту сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується науковими доказами, структурою роботи й обраною дисертантом методології дослідження. У загальному методи дослідження зумовлені об'єктом і предметом дослідження. Твердження щодо міждисциплінарності й багатоконпонентності суспільної моралі ілюструються широкою методологічною розгалуженістю і вертикально, і горизонтально. Адже система правоохоронних органів передовсім є сукупністю вертикальних (структура) і горизонтальних (власне система, або ж по-іншому – система у вузькому сенсі слова) ланок взаємодії. Це їх суттєво об'єднує з мораллю, що також є, по-перше, злагодженою системою, а по-друге, – суспільним творінням, на що аргументовано вказує і дисертант. Відтак структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (213 найменувань на 22 сторінках), 1 додаток. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, із них 210 сторінок – основний текст.

У цьому контексті позитивно необхідно охарактеризувати намагання дисертанта проаналізувати основні напрями визначення суті суспільної моралі у філософсько-правовому вимірі цього феномену, що, за таких обставин, передбачає загальносуспільне визнання певної стійкої системи правил поведінки особи на засадах критичного осмислення суцього та наявності правового обґрунтування особливостей суспільних взаємовідносин.

Заслуговує на позитивний відгук і розкриття дисертантом особливостей застосування засобів примусу й переконання в процесі активного впливу правоохоронних органів на суб'єктів суспільних відносин задля захисту суспільної моралі. Відтак, це дало дисертанту можливість з'ясувати, що важливим чинником розуміння особливостей захисту суспільної моралі правоохоронними органами держави є положення, відповідно до якого упорядковуються суспільні відносини для забезпечення правопорядку й безпеки громадян на засадах розбудови правоохоронної системи, суб'єкти якої наділяються повноваженнями застосування легітимного примусу. Загалом, впливаючи на поведінку особи, примус допускає заперечення її волі. Саме тому актуалізується значення широкого застосування за таких обставин методу переконання, а тому констатується надзвичайна значущість саме цього методу у справі утвердження у свідомості особи високих морально-етичних стандартів.

Прогресивно необхідно визнати виокремлення дисертантом у межах правового захисту суспільної моралі поняття гносеологічної константи як системного поняття, що об'єднує пізнавальний, моральний та емоційно-чуттєвий компоненти, які спільно детермінують пізнавальну діяльність суб'єкта права і знаходять прояв у різних видах професійної (правоохоронної) діяльності, скерованої на правовий захист суспільної моралі.

Методологічно обґрунтованою є пропозиція здобувача трактувати триєдину мету постнекласичної раціональності у правовому захисті суспільної моралі в межах трансформації українського суспільства через поєднання раціонально-логічних підходів з інтелектуальними й особистісними якостями дослідника та на основі визнання динамічно змінюваної дійсності.

Вірною та актуальною є теза дисертанта щодо визначення поняття дворівневості системи моральної саморегуляції, зокрема – виокремлено підхід, що ґрунтується на компіляції двох взаємопов'язаних і взаємозумовлених детермінант: аксіологічної внутрішньої, яка становить собою ціннісний каркас засад суспільної моралі, що базується на історичних формах права, і нормативної зовнішньої, що основана на чинному міжнародному і вітчизняному законодавстві.

Таким чином досить цікавим є удосконалення дисертантом методологічного інструментарію дослідження системи суспільної моралі та системи правоохоронних органів. Зокрема, подано авторські визначення кожному з елементів методологічного арсеналу: світоглядному кругозору дослідника, як базовій властиво персоналізованій категорії, що визначає спрямованість наукової розвідки; методологічній парадигмі – як фіксації авторської уваги на тій чи іншій науковій методологічній школі; методологічним принципам – засадничим ідейним постулатам дослідження; методологічним підходам – сукупності методології тієї чи іншої наукової галузі, межі якої визначаються власним науковим стилем і «почерком» дослідника; власне методу як основному способу наукового пізнання, а також методичному прийому – найбільш ситуативно доцільному застосуванню двох і більше методів або їхніх елементів.

Врешті-решт обґрунтованими, актуальними та цікавими є й інші висновки й пропозиції, що сформульовані в дисертаційній роботі.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Наукові здобутки дисертанта підтверджуються та відображаються в його наукових публікаціях, кількість яких відповідає встановленим вимогам. Зрештою, положення і висновки, сформульовані в дисертації, викладено в 14 наукових публікаціях, що висвітлюють основні наукові результати дисертації (1 стаття у науковому періодичному виданні, що індексується в наукометричній базі даних Web of Science Core Collection та Scopus; 4 статті у виданнях, які належать до наукових фахових видань України з юридичного напрямку; 6 наукових праць, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації) та 3 наукові публікації, які додатково відображають результати дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, необхідно звернути увагу й на

дискусійні положення, що мають місце у дисертаційному дослідженні, які потребують пояснень під час прилюдного захисту. До таких належать наступні:

1) Важливою умовою існування правової держави та громадянського суспільства було й залишається наявність високих духовних цінностей особистості. Передусім це стосується інтелектуальних і моральних якостей людини, а саме відповідальність за власну позицію та суспільну діяльність, розуміння недосконалості сучасного світу та прагнення щодо його перетворення, забезпечення умов щодо подальшого існування цивілізації і так далі. Вважаю, що в такому випадку, важливо було чітко пояснити, чому обрана тема дисертаційної роботи є найоптимальнішою для дослідження саме мотиваційної визначеності у діяльності правоохоронних органів;

2) Дисертант неодноразово в тексті своєї дисертації аргументовано наводить докази доцільності освіти, в тому числі й правової, і правового виховання в контексті предмету наукової роботи. Для прикладу стверджує, що «ефективний захист суспільної моралі потребує активної співпраці між правоохоронними органами і громадськістю. А тому, важливе значення має освіта й інформаційна кампанія у формуванні свідомого ставлення до моральних питань у суспільстві», і так далі за текстом. Отже, вважаю, що дисертант мав би детальніше, можливо й окремим параграфом, вивчити проблему впливу цінностей на становлення скажімо майбутніх правоохоронців у межах здобуття ними відповідної освіти, враховуючи сучасні реалії в Україні;

3) У принципі аргументовано дисертант навів приклади сучасних реалій, в яких «громадяни України висувують високі вимоги до працівників правоохоронних органів і хочуть бачити в них не тільки служителів закону, але й морально зрілих і відповідальних особистостей, які свідомо поділяють і готові захищати фундаментальні культурні і моральні цінності. Суперечлива колізія між сущим станом справ і належним, реальною і бажаною діяльністю правоохоронних органів відображається в оцінці роботи правоохоронної системи загалом і водночас торкається кожного працівника органів внутрішніх справ, національної поліції, прокуратури тощо». У цьому випадку, доцільно було б привернути більшу увагу саме аналізу конфліктів цінностей, адже в більшості випадків цінності людини проявляються і проходять перевірку на міцність виключно в конфліктних ситуаціях, особливо, коли мова йде про правоохоронну діяльність, в межах якої можливий конфлікт особистих цінностей правоохоронця, його професійних обов'язків захищати та боротися із правопорушенням (нерідко ця діяльність може бути й фатальною з обох сторін).

Тим не менше, вказані дискусійні положення не є принциповими та зовсім не впливають на позитивну оцінку дисертації. Загалом, дисертаційна робота підготовлена на високому науковому рівні, є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

1. Дисертація Рувіна Сергія Олександровича на тему «Правовий захист суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України» є

самостійною завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в своїй єдності вирішують наукове завдання що полягає у дослідженні філософсько-правових засад правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України.

2. Дисертаційна робота Сергія Рувіна виконана і оформлена відповідно до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувач Рувін Сергій Олександрович заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

**професор кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
доктор юридичних наук, професор**

Віктор НАЛУЦИШИН